

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיועו של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

שמיני תשס"ח פרשת שבוע

מה הקשר בין השור (יוסף) לבין (חטא) העגל? הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

ביום השמיני, לפני תחילת סדר העבודה הקבוע במשכן, נצטוו אהרון ובני ישראל להביא קרבנות מיוחדים. אהרון נצטווה: "קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני דוד" (ויקרא ט"ב). בני ישראל נצטוו: "קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימם לעלה" (שם, שם ג). בכל התורה הביטוי הרגיל והנפוץ הוא "פר בן בקר" (מופיע 22 פעמים בתורה ועוד 6 פעמים בג' ד) ולכן הביטוי היחידאי "עגל בן בקר" משך את תשומת ליבו של המדרש וז"ל:

"ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת מלמד שאמר לו משה לאהרן אהרן אחי אע"פ שנתרצה המקום לכפר על עונותיך... שלח דורון לפניך עד שלא תיכנס למקדש שמא ישנאך בביאתך למקדש ושמא תאמר אין צריך כפרה אלא אני, והלא אף ישראל צריכים כפרה שנאמר ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת (ועגל) וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן, אלא אמר להם אתם יש בידכם בתחילה ויש בידכם בסוף, יש בידכם בתחילה וישחטו שעיר עזים, ויש בידכם בסוף עשו להם עגל מסכה, יבא שעיר עזים ויכפר על מעשה עזים, יבא עגל ויכפר על מעשה עגל"

(ספרא שמיני פרשה א ד"ה ויהי ביום)

כלומר, לפני תחילת העבודה במשכן, יש לכפר על שני חטאים. אהרון יביא "עגל בן בקר" לכפר על חטא העגל ובני ישראל יביאו שעיר עזים ועגל לכפר על מכירת יוסף וטבילת כותנתו בדם השעיר ולכפר על חטא העגל. המכנה המשותף של שני חטאים אלה הוא שהעונש עליהם רודף את עם ישראל גם לדורות הבאים. על חטא העגל נאמר:

"וביום פקדי ופקדתי" (שמות ל"ב לד) ורש"י מביא בשם המדרש "על עון העגל נאמר שהוא קיים לעולם כמו שנאמר וביום פקדי ופקדתי עליהם (שמות לב) כל פקידות הבאות על ישראל יהיה מקצת עון העגל בהם" (ירמיהו ב' כב). על חטא מכירת יוסף מסופר במדרש:

"ושלח אחר רבן שמעון בן גמליאל וחבריו ואמר להם מי שגנב איש מבני ישראל והלך ומכרו מה דינו? אמרו לו חייב מיתה, אמר להם אם כן אתם חייבים מיתה, קבלו על עצמכם דין שמים. אמרו לו למה, אמר להם בשביל אחי יוסף שמכרו את יוסף דכתיב וימכרו את יוסף (בראשית ל"ז כ"ח), וכתוב על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים (עמוס ב' ר'), ... ואותו קיסר הרשע היה יודע שמכרוהו בנעלים ואמר להם קבלו עליכם דין שמים. אמרו לו אם אחי יוסף מכרו אחיהם אנו מה פשענו ולמה תהרוג אותנו. אמר להם אם היו אחי יוסף היום בחיים הייתי תופשם ועושה בהם דין, עכשיו שאינם בחיים אעשה ככם דין שאתם שקולים כאחי יוסף במכירתו. אמרו לו תן לנו זמן שלשה ימים עד שנדע אם גזרה זו באה מן השמים נקבל עלינו דין שמים, נתן להם זמן שלשה ימים ונתקבצו הללו הרוגי מלכות ואלה הן: רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל בן אלישע כהן גדול, ר' עקיבא בן יוסף ור' יהודה בן בבא, ר' חנינא בן תרדיון ור' ישבב הסופר, ר' אלעזר (נ"א ר' יהודה) בן דמא ור' חנינא בן חכניאי, ר' חוצפית המתורגמן ור' אלעזר בן שמוע. אלו הן עשרה הרוגי מלכות שנהרגו על שמכרו את יוסף" (אוצר המדרשים אייזנשטיין) עמוד תלט ד"ה כשברא, אנו למדים שעוון זה היה תלוי ועומד עד ימי הכבוש הרומאי.

שאלת השאלה מה הקשר בין שני החטאים?

מסביר המלבי"ם בפירושו לתחילת הפרשה בדרך הפלפול, כי עם ישראל איננו יכול לצאת זכאי בדין על שני החטאים הללו בגלל טענת "ממה נפשך". אחד התירושים על מכירת יוסף היה שהאחים טענו "ראינו ברוח הקודש כי ירבעם עתיד לעמוד מזרעו של יוסף והוא יהיה חוטא ומחטיא את עם ישראל בעגלי בית אל ודן" לכן יש מקום להצדיק את מכירת יוסף. אם כך, גם אם טענתם זו תתקבל ויצאו זכאים על חטא מכירת יוסף עדיין יצאו חייבים על חטא העגל. "ממה נפשך!" על שני החטאים כאחד, אינם יכולים לצאת זכאים.

המלבי"ם ממשיך ומפלפל בדרך נוספת. כאשר עמדו לדין על חטא העגל ניסה העם להצטדק ולטעון כי כוונתם הייתה רצויה אף על פי שהתוצאה הייתה נוראה, כשלוש בחטא עבודה זרה והגשמה. לדבריהם, יש לבחון כל מעשה לפי הכוונה ולא לפי התוצאה. אם אכן טענתם ה"משפטית" תתקבל, הם ב"צרות" כאשר ידרשו להסביר את מכירת יוסף. על הטענה מדוע מכרתם את יוסף הם תירצו, נכון כוונתנו הייתה נוראה אבל צריך לדון על פי מבחן התוצאה. והרי יוסף שהורד מצרימה, הבטיח את המשך קיום המשפחה בימי הרעב. עכשיו צריך להחליט באיזה כיוון "משפטי" הולכים. "ממה נפשך" על שני החטאים אי אפשר לצאת זכאים.

אנו חוזרים למדרש הראשוני שמסביר לנו מדוע כדי לאפשר את העבודה במשכן, אין ברירה, יש להביא קרבנות שיכפרו גם על מכירת יוסף "בכורו שורו הדר לו" וגם על חטא העגל, עשיית "תבנית שור אוכל עשב".

בינתיים הרווחנו ולמדנו עוד עקרון יסודי ביהדות. החטא הבסיסי של "בן אדם לחברו" - חטא מכירת יוסף, קשור בטבורו לחטא הבסיסי של בן אדם למקום - חטא העגל. אי אפשר להפריד בין הדברים. יהדות בשלמות כוללת תיקון של שני התחומים.

הבה נתפלל שנוכה לתקן ולשמוע על ידי בנין המקדש את הקב"ה מבשר "סלחתי".

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

משפט והלכה - משפטי שאול / הלכה פסוקה

"משפט והלכה בישראל" – בית הדין לענייני ממונות שליד "ארץ חמדה".

לפניות לבית הדין התקשרו ל"ארץ חמדה": 02-5371485, פקס 02-5379626 או דוא"ל beitdin@eretzhemdah.org
במדור זה אנו מביאים פסקי הלכה מתומצתים של בתי דין לענייני ממונות.

פסקי הדין המפורסמים ב'הלכה פסוקה', אינם מבטאים את עמדת בית הדין 'משפט והלכה בישראל' כמו כן אין לראות בפרסומם משום ייעוץ הלכתי או משפטי. מטרת פרסומם היא לעורר דיון הלכתי בין הקוראים.

פסק דין: ביטול עבודה עקב סכסוך בין קבלן למעסיקו / בית הדין משפט והלכה בישראל

עורך: הרב יואב שטרנברג

תיאור המקרה: התובע הוא קבלן שנשכר ע"י הנתבעת לעבודות שיפוצים בדירתה. בשלב מסוים נתגלעו חילוקי דעות בין התובע לנתבעת. הנתבעת לא היתה מרוצה מטיב עבודתו של התובע, ואופן התנהלותו, ולכן הפסיקה הנתבעת להעביר תשלומים במועדים שנקבו בהצעת המחיר.

התובע נוכח, כי אינו מקבל את תשלומי עבודתו במועדים שקבע, ובשלב מסוים הוא דרש סכום של 20,000 ש"ח, הנחוץ לטענתו על מנת לשלם לקבלני משנה ולספקים, ואמר שהוא מפסיק לעבוד עד שיקבל סכום זה. לאחר הפסקת עבודתו של התובע, לקחה הנתבעת קבלן אחר, על מנת שיסיים את העבודה. מחיר העבודה של הקבלן השני היה, מטבע הדברים, גבוה יותר מאשר עלות השלמת העבודה ע"י התובע.

התביעה: התובע תובע את שכרו על העבודה. לטענתו, היות שהנתבעת סרבה להעביר את התשלומים במועדים שהוסכמו מראש, הוא לא יכול היה להמשיך בעבודה. מסיבה זו, על הנתבעת לשלם מחיר מלא בעבור העבודה שכבר נעשתה.

תשובת הנתבעת: הנתבעת טענה, כי היות שהיא לא היתה מרוצה מעבודתו של התובע, לא היתה שום סיבה להמשיך בתשלומים. מבחינתה, הואיל והתובע עבד בצורה גרועה, הרי הוא זה שאשם בסיום ההתקשרות ביניהם.

פסק הדין: בית הדין קבע כי על הנתבעת לשלם לתובע את שכרו, בלי לנכות לו את תוספת המחיר ששילמה לקבלן השני בעבור השלמת העבודה.

הנימוקים: לגבי קבלן שחזר בו באמצע העבודה נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן שלג סעיף ד): "כיצד דין הפועל שחזר בו אחר שהתחיל, שמין לו מה שעשה, ונוטל. ואם קבלן הוא, שמין לו את שעתיד לעשות, בין שהוזהל בעת ששכרו בין שלא הוזהל, בין שהוזהל המלאכה אחר כך בין שלא הוזהל, שמין לו מה שעתיד לעשות. כיצד, קבל ממנו כמה לקצור בשתי סלעים, קצר חציה והניח חציה; בגד לארוג בשתי סלעים, ארג חציו והניח חציו; שמין לו מה שעתיד לעשות, אם היה שוה ו' דינרים נותן לו שקל או יגמרו את מלאכתך; ואם היה הנשאר יפה שני דינרים, אינו נותן אלא סלע, שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה".

דהיינו, כאשר קבלן חוזר בו באמצע העבודה, אין המעסיק מחויב לשלם לו את כל שכר הפעולה, אלא את שכר העבודה הכוללת בניכוי מה שעוד יצטרך המעסיק לשלם על מנת להשלים את העבודה. ובכל מקרה, לא ישלם המעסיק מעבר למה שעל פי ההסכמה הראשונית היתה שווה העבודה שנעשתה.

במקרה והמעסיק הוא שחזר בו, נפסק בשולחן ערוך (שם סעיף א): "הלכו החמרים ולא מצאו תבואה; פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה; או ששכרם להשקות השדה ומצאוהו שנתמלא מים, אם ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב ומצאה שצריכה פועלים, אין לפועלים כלום, ומה בידו לעשות; ואם לא ביקר, נותן להם שכרן כפועל בטל, שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן, ועושה מלאכה לבטל".

דהיינו, שבמקרה שהמעסיק חוזר בו לאחר שהפועל התחיל לעבוד, מקבל העובד שכר עבור מה שעשה, ועבור שארית היום הוא מקבל שכר כ'פועל בטל', דהיינו שאומדים כמה אדם רוצה לפחות משכרו כדי לשבת בטל ולא לעשות כלום.

אלא שהטור (שם) כותב, שאם העבודה הוזהל, בעל הבית משלם לפועל 'וידו' (-של בעל הבית) על התחנתה, דהיינו שמשלם באופן עקרוני, רק על חלק העבודה שכבר נעשה. וכן פסק הרמ"א (שם סעיף ד). האחרונים הקשו על דברי הטור והרמ"א, מדוע אין בעל הבית משלם לפועל בעבור כל הזמן שהפועל התחייב מראש כפועל בטל, כפי שעולה מדברי השולחן ערוך שהבאנו לעיל?

לדעת הפרישה (טור שם), פועל מקבל שכר כפועל בטל, רק כאשר אין הוא יכול למצוא עבודה אחרת, אבל כאשר הפועל יכול למצוא עבודה אחרת, אין בעל הבית צריך לשלם לו שכר על החלק שלא עבד.

נתיבות המשפט (שולחן ערוך שם סק"ז) כותב, שיש להבדיל בין שכיר לבין קבלן. שכיר מקבל שכר כפועל בטל. אבל קבלן אינו משועבד לשעות מסוימות, ולכן באופן תיאורטי הקבלן יכול לעבוד אצל שני אנשים באותו הזמן. לכן, במקרה של קבלן, אפילו אם הוא מוצא עבודה במקום אחר, יש לשלם לו כפועל בטל על חלק העבודה שלא עשה. הטור דיבר במקרה שבו המעסיק מצא עבודה אחרת לקבלן, והקבלן מעדיף שלא לעבוד.

כאשר אין מי שחזר בו, כגון שהעבודה הופסקה מאונס, פסק הרמ"א (שם סעיף ה) שהקבלן נוטל ו'ידו על העליונה, דהיינו שאין מנכים מהשכר את מה שיצטרך המעסיק כדי להשלים את העבודה.

לגבי השאלה, על מי מוטלת האחריות להפסקת העבודה בנדון דידן, נחלקו הדעות בבית הדין. בנקודה זו נחלקו הדעות בבית הדין.

לדעת דייני א, התניית התובע שלא להמשיך את העבודה אלא לאחר קבלת התשלום המגיע לו לגיטימית. לכל

היותר, עמדה לנתבעת הזכות לעכב ממון כשיעור הליקויים. ולכן, יש לראות את המקרה כאילו הנתבעת חזרה בה, וממילא יד התובע 'על העליונה'.
 לדעת דין ב, אין להצביע על אחד מהצדדים כאשם בוויכוחים שנוצרו ובהפסקת העבודה. אמנם, אילו היה התובע מתחייב לתקן את הליקויים, היתה הנתבעת זכאית לעכב רק את השכר עבור תיקון הליקויים, אבל כיוון שהתובע טוען שאין ליקויים, זכותה לעכב את כל הכסף שעוד בידיה. מאידך, ברור שהקבלן אינו צריך להמשיך לעבוד, כאשר המעסיק מעכב סכום גדול מאוד. לכן, לדעת דין ב, אף אחד מהצדדים אינו נחשב 'חוזר בו', ואין לשלם לא כ'ידו על התחתונה' ולא כ'ידו על העליונה', אלא ישומו את שווי העבודה שנעשתה עד עתה, ואת זה תשלם הנתבעת.
 לדעת דין ג, יש ספק אם הפסקת עבודה והתניית המשך העבודה בתנאים כלשהם שלא ברור אם הם מוצדקים, נחשבת כחזרת העובד.

משפטי שאל

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור. מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

"הלכה פסוקה" הינה יוזמה להפצת תקצירים של פסקי דין בענייני ממונות של בתי דין שונים בתוך "חמדת ימים" נפרסם כל שבוע פסק דין אחד.
 גיליונות "הלכה פסוקה" ישלחו במייל אחת לשבועיים לכל המעוניין, ויכללו 3-4 פסקי דין.

להרשמה ולתגובות: halachapsuka@eretzhemdah.org

רוצים לחתום חוזה לפי ההלכה?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל" טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

ארץ אגדה**הרב מרדכי הוכמן****מכת הארון – והיתר המכירה**

בסוגיית הירושלמי בסנהדרין (פ"א ה"ב) מובא מעשה שמספר רבי לעזר בשם רבי חנינה, המעשה כולל תיאור של אירוע שהתרחש בעיר לוד, וגם את תגובתו של ר' סימון לאירוע. וזו לשונו בתרגום חופשי:

"מעשה בעשרים וארבע קריות (קרונות) של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד, ונכנסה בהן עין רע ומתו כולם בפרק אחד, מאותה שעה עקרוה מיהודה וקבעוה בגליל.

רצו לעקור מיהודה גם את המעמד שאומרים בו - 'הרי השנה מקודשת'. אמר להם רבי סימון: אין אנו מניחין ביהודה אפילו זכר?! והרי מצינו שקידשו את השנה במקום שנקרא 'בַּעֲלָת'!! וידוע שהמקום שנקרא 'בַּעֲלָת' פעמים שנמנה עם המקומות שנפלו לנחלת שבט יהודה, ופעמים שנמנה עם המקומות שנפלו לנחלת שבט דן. 'אֶלְתָּקָה וְגַבְתוֹן וְבַעֲלָת' (יהושע יט, מד) הרי הם מיהודה ובכל זאת הם נמנים בין המקומות שנפלו לנחלת שבט דן; 'בַּעֲלָה וְעֵיִים וְעֵצִים' (יהושע טו, כט) הרי הם מן דן ובכל זאת הם נמנים בין המקומות שנפלו לנחלת שבט יהודה. ובכל אופן הרי מצאנו שקידשו את השנה במקום שנקרא 'בַּעֲלָת' ששייך ליהודה!!

צריך לומר שהבתים מיהודה ואילו השדות מן דן"

סוגיית הירושלמי מעוררת קשיים רבים.

שנה מעוברת היא שנה שמוסיפים בה חודש, כך שיש באותה שנה שני אדרים - אדר ראשון ואדר שני. במשנה בתחילת מסכת סנהדרין מובאר שבעיבור השנה יש לכל היותר שבעה דיינים. וכן פסק הרמב"ם בהלכות קידוש החודש (ד, ט-י). הרמב"ם הוסיף שם שהדיינים האלו הם חברי הסנהדרין, והם צריכים להתמנות לכך במיוחד על ידי ראש בית דין הגדול. ולפיכך המעשה שמסופר בירושלמי תמוה ביותר. שהרי "קריות" הם "קרונות" שבהם נוסעים סוחרים עם מרכולתם. ותמוה מאוד כיצד נשלחו ללוד עשרים וארבע קרונות של סוחרים לעבר את השנה?! שהרי המספר הזה הוא מעל ומעבר למספר הדיינים הנצרך לעיבור השנה, ובנוסף לכך לעיבור השנה נכנסים דיינים חברי הסנהדרין, ולא סוחרים עם מרכולתם.

הקושי הנוסף הוא מבנה הסוגיה. בשלב הראשון מובא המעשה ב"עיבור השנה בלוד" שהסתיים באופן רע, ולכן עקרו אותו משם לגליל. בשלב השני מובא שרצו לעקור מיהודה גם את "קידוש השנה", אלא שרבי סימון הקשה ממסורת שהיתה בידו שקידשו את השנה ב'בַּעֲלָת' שביהודה. ובשלב השלישי מובא התירוץ "צריך לומר שהבתים מיהודה ואילו השדות מן דן". אולם התירוץ הזה אינו מובן, וגם לא מובן לשם מה צריך אותו. אם המסורת שקידשו את השנה ב'בַּעֲלָת' מספיקה כדי שלא לעקור את קידוש השנה מיהודה, מדוע צריך בכלל לומר - שהבתים של העיר 'בַּעֲלָת' היו שייכים לאנשי יהודה.

גם הסתירה בין המקראות שמובאים שם היא עמומה ביותר, מפני שלפי פשוטות הכתובים 'בַּעֲלָת' ו'בַּעֲלָה' הם שתי מקומות שונים, ואין שום סתירה בכתוב. וכבר העיר על כך הרד"ק (יהושע, יט, מד):

"... וְבַעֲלָת - אינו 'בַּעֲלָה' הנוכח למעלה בנחלת בני יהודה כי אותו שמו 'בַּעֲלָה' בה"א וזה 'בַּעֲלָת' בתי"ו. ורבותינו ז"ל אמרו כי שניהם אחד והקשו הפסוקים ותרצו בתים של יהודה ושדות של דן"

וצריך להבין, מדוע הירושלמי מקשה קושיה שלפי פשטות הפסוקים אינה קיימת כלל וכלל?! ומדוע הוא מתרץ תירוץ שאינו מובן כלל-וכלל!?

עיבור השנה כסמל

צריך להבין, שאגדות חז"ל משתמשות ב"עבור השנה" בתור סמל. עונות השנה משמשות כסמל לתהליך של גאולת ישראל. בשלב הראשון - שלב החורף של הגאולה - עם ישראל פועל באופן גשמי בתור חייליו של משיח בן יוסף; ובשלב האחרון - שלב האביב של הגאולה - עם ישראל פועל באופן רוחני בתור חייליו של משיח בן דוד. חודש "אדר" של הגאולה הוא שלב ביניים שבו נראים עדיין סימני ה"חורף" של הגאולה אך החלו להראות כבר סימני ה"אביב" של הגאולה. ב"חודש אדר של הגאולה" חייליו של משיח בן יוסף צריכים להמעיט בפעילותם הגשמית. הדבר צריך להתבטא בשנים רגילות - באמצעות הפחתת שעות הפעילות הכלכלית וכנגד זה ריבוי בשעות העמל התורני. והדבר צריך להתבטא במיוחד בשביתה ממלאכות הקרקע בשנה השביעית (שמיטה) - שזו מצווה מן התורה.

במאמר הקודם "[הקרונות שעברו את השנה בלוד](#)" התבאר, שבעיר לוד החליטו שעדיין לא הגיע שלב הביניים בגאולה, עדיין לא הגיע "חודש 'אדר' של הגאולה". ולפיכך, צריך למצוא דרך שתאפשר למשיח בן יוסף להמשיך בפעולותיו במלוא המרץ - מפני שזו הדרך שתביא "רפואה" לעם ישראל.

רבי יהושע בן לוי רבה של העיר לוד היה סבור שכדי שהקרקע תישאר לטווח ארוך בידי יהודים - מותר להשכיר אותה (או למכור אותה) לזמן קצר לידי גויים; ומותר ליהודי לעבוד בשנת השמיטה בקרקע שהושכרה (או נמכרה) לגוי - בתור שכירו של הגוי. וכמו כן הוא היה סבור שההצלחה הכלכלית של הישוב היהודי בארץ ישראל היא המפתח להיאחזות בארץ, ולכן סוחרי לוד - שהיו מרבנים בסחורה וממעטים בתורה - נמנים בין האבנים היקרות של הגאולה.

המעשה בעשרים וארבע קריות (קרונות) של בית רבי שנכנסו "לעבר שנה בלוד" הוא מעשה סמלי שמטרתו לומר, שגם רבי יהודה הנשיא מסכים עם השקפת עולמו של רבי יהושע בן לוי שעדיין לא הגיעה "חודש אדר של הגאולה"; ולכן צריך למצוא דרך מותרת לעבוד בקרקע בשנת השמיטה, וצריך להרבות במסחר. ורבי עצמו שלח "עשרים וארבע קרונות" של סוחרים כדי "לעבר את השנה". אלא שסיומו של המעשה מגלה, שחכמי ישראל האחרים הביטו ב"עין רעה" על המהלך הזה. והם התייחסו אל מי שפועל לפי השיטה הזו כאל "אנשים מתים".

ההתלבטות של רבי סימון

רבי סימון שמביא את המהלך התמוה על "קידוש השנה" בעיר 'בְּעֵלֶת' היה אחד מאותם החכמים. רבי סימון עצמו התלבט בשאלה, האם מותר ליהודי להשכיר לגוי קרקע לזמן קצר - כדי שהקרקע תישאר בידי היהודי בטווח הארוך. והוא הפנה את שאלתו לשני חכמים, וכן מבואר בירושלמי במסכת דמאי (פ"ו ה"א):

"רבי סימון היו לו שדות בהר המלך (הרי יהודה, שאז לא היו ישראל מצויים שם), שאל לרבי יוחנן (מה יעשה בהן), אמר ליה - יובירו (ישארו שדות בור) ואל תשכירם לגוי; שאל לרבי יהושע בן לוי - ושרא ליה (ורבי יהושע בן לוי התיר לו להשכירם לגוי באופן זמני כדי שבסופו של דבר יישארו בידו לטווח הארוך)".

הדיון בשדות של רבי סימון ב"הר המלך", מהווה דיון כללי בהשקפת עולם. לשיטת רבי יהושע בן לוי, הגאולה עדיין לא הגיעה, ועדיין יש מאבק בין היהודים לבין הגויים על ההיאחזות בארץ ישראל. וכאשר בשנת השמיטה הצבור היהודי קונה ירקות דווקא מן החקלאים הגויים המקומיים ולא מאחיהם היהודים, הדבר מביא לכך שהגוי מתעשר ואילו החקלאי היהודי הופך לעני, - והעני חשוב כמת. ובסופו של דבר החקלאי היהודי שהפך לעני - נאלץ למכור את קרקעו לגוי לגמרי - ולא רק לשנה אחת. ולכן לשיטת רבי יהושע בן לוי, ראוי שהצבור הרחב ינהיג את "היתר המכירה" בשנת השמיטה; וכפי שהתבאר במאמר הקודם "[הקרונות שעברו את השנה בלוד](#)". לשיטת רבי יהושע בן לוי, "היתר המכירה" יעזור ליהודים להיאחז בארץ, ובזכותו יוכלו היהודים לחזור לאזור "הר המלך" שנטש על ידם.

אולם לשיטת רבי יוחנן - למרות המאבק שמתנהל בין היהודים לבין הגויים על השליטה בקרקעות ארץ ישראל - אסור למכור את הקרקע לגוי אפילו לזמן הקצר של שנת השמיטה. ולפי שיטתו אדרבא, "היתר המכירה" גרם כבר בעבר ליהודי עיר אחת שהיתה באזור "הר המלך" להיות מוכים; וכפי שיתבאר לקמן.

הירושלמי במסכת דמאי אינו מגלה כיצד רבי סימון הכריע, האם כרבי יוחנן או כרבי יהושע בן לוי. אולם הירושלמי בסנהדרין מרמז לכך. הירושלמי משתמש שם בשפה של סמלים שמקורה בתנ"ך, ובאמצעות הבאת המסורת של רבי סימון, שקידשו את השנה ב'בְּעֵלֶת', הוא מרמז לדרך שבה רבי סימון הכריע.

רבי סימון חזר לרבי יוחנן, ורבי יוחנן הבהיר לו שהקשיים שדורו ניצב בפניהם - אינם שונים מהקשיים שהדורות הראשונים ניצבו בפניהם. המאבקים בין היהודים לבין הגויים על השליטה בקרקעות ארץ ישראל היו קיימים גם בזמן הכיבוש הראשון של ארץ ישראל; והמחלוקת ביחס ל"היתר המכירה" היתה קיימת גם אז. והמסורת שרבי סימון מביא ביחס לקידוש השנה ב'בְּעֵלֶת' שביהודה - מתעדת את המחלוקת הקדומה ביחס ל"היתר המכירה".

בְּעֵלֶת = קְרִית יְעָרִים

המקום בְּעֵלֶת מוזכר לראשונה בתיאור הגבול של נחלת שבט יהודה, והוא נקרא גם בשם קְרִית יְעָרִים (יהושע טו, ט-י): "... וְתָרַר הַגְּבוּל בְּעֵלֶת הַיָּרְדֵּן הַיְּעָרִים; וְנָסַב הַגְּבוּל מִבְּעֵלֶת יְמֵה אֶל הַר שְׁעִיר וְעֵבֶר אֶל כְּתָף הַר יְעָרִים מִצְּפוֹנָה הַיָּרְדֵּן וְיָרַד בֵּית שֶׁמֶשׁ וְעֵבֶר תְּמָנָה:"

העיר בֵּית שֶׁמֶשׁ = עִיר שֶׁמֶשׁ נמנית כאן כשייכת לנחלת יהודה, אך מצד שני היא נמנית גם לנחלת שבט דן (יהושע יט, מ-מא): "לְמִטָּה בְּנֵי דָן... וַיְהִי גְבוּל נְחֻלָּתָם צְרָעָה וְאַשְׁתָּאוֹל וְעִיר שֶׁמֶשׁ". ומכך שהעיר בֵּית שֶׁמֶשׁ נמנית בנחלת שני השבטים האלו, צריך

לומר שבני יהודה ובני דן חילקו בינם את אזור העיר הזו. רבי סימון מגלה שחלוקה דומה היתה גם ביחס לעיר "בעלה היא קרית יערים". וכך משמע גם מהפרשה שמתארת את כבוש נחלת דן בצפון הארץ (שופטים יח, א-כז):

"...ובגמים ההם שבט הדני מבקש לו נחלה לשבת... וישלחו בני דן ממשפחתם חמשה אנשים מקצותם אנשים בני חיל מצרעה ומאשתאל לרגל את הארץ... ויבאו לישה... ויאמרו קומה ונעלה עליהם כי ראינו את הארץ והנה טובה מאד... ויסעו משם ממשפחת הדני מצרעה ומאשתאל שש מאות איש חגור כלי מלחמה: ויעלו ויחנו בקרית יערים ביהודה על פן קראו למקום ההוא מחנה דן עד היום הנה אחרי קרית יערים: ויעברו משם הר אפרים ויבאו עד בית מיכה: ויהמה לקחו את אשר עשה מיכה ואת הפהון אשר הנה לו ויבאו על ליש על עם שקט ובטח ויכו אותם לפי חרב ואת העיר שרפו באש:"

בספר יהושע מוזכרת קבוצת ערים סמוכה ששייכת לבני דן - "צרעה ומאשתאל ועיר שמש". אולם בספר שופטים קבוצת הערים הופכת לשתיים בלבד - "צרעה ומאשתאל" - ובני דן יוצאים רק משתיהן. ומשמע שהעיר "עיר שמש=בית שמש" התנתקה באופן מסויים משתי הערים האלו, ועברה לבעלות מסויימת של שבט יהודה.

הדרך אל העיר ליש=דן עוברת בנחלתם של כמה שבטים, אולם המקום היחיד שבו בני דן הקימו "מחנה" היה באזור קרית יערים. ניתן להסיק מכך, שהייתה להם בעלות מסוימת על אותו אזור, והיא אפשרה להם להקים שם "מחנה", שהוא מקום שנושא אופי של קביעות זמנית. סוגית הירושלמי מגלה, שהבתים של בעלה=קרית יערים היו שייכים לשבט יהודה, ואילו השדות של בעלה=קרית יערים היו שייכים לשבט דן. ולפיכך מסתבר שבאותן השדות הוקם "מחנה דן".

ואמנם הרד"ק העיר, שהסתירה שרבי סימון מקשה מהכתובים שמתייחסים לעיר 'בעלת' - אינה פשוטו של ה'כתוב, אולם כפי שהתבאר, לתיורצו של רבי סימון יש סיוע ממקומות אחרים בתנ"ך. ורבי סימון בחר לבסס את דבריו על דרך קצרה - דרך של סתירה בין כתובים - בגלל הכתובים הסותרים שמצאנו ביחס לעיר "בית שמש". והתירוץ שהוא מביא ביחס לעיר בעלה מיישב גם את הסתירה שמצויה בכתובים ביחס לעיר בית שמש. מסתבר שגם בעיר בית שמש הבתים של העיר היו שייכים לבני יהודה, ואילו השדות של העיר היו שייכים לבני דן. ולכן העיר בית שמש נמנית הן בנחלת בני יהודה, והן בנחלת בני דן.

אמנם, נותר לברר מה הקשר בין העיר בעלה ובין המחלוקת ביחס ל"היתר המכירה".

ארון-הברית ו"בעלה=קרית יערים"

לעיר "בעלה" יש חשיבות מרובה בספור השבת ארון הברית מארץ פלישתים לנחלת ישראל (שמואל א ה-ו):
"ופלשתים לקחו את ארון האלהים... ותכבדוהו... אל האשדודים וישמם... ויאמרו גת יסב... ויהי אחרי הסבו אותו ותהי נד ה' בעיר מהומה גדולה מאד... ויהי כבוא ארון ה' להים עקרון ויזעקו העקרנים... כי היתה מהומת מנת בכל העיר... וישלחו ויאספו את כל סרני פלשתים ויאמרו שלחו את ארון ה' להי ישראל וישב למקומו ולא ימית אתי ואת עמי כי היתה מהומת מנת בכל העיר כבדה מאד יד ה' להים שם... ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה חדשים... וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש... ובית שמש קצרים קציר חטים בעמק וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו לראות: והעגלה באה אל שדה יהושע בית השמש ונתעמד שם... וינד באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' וינד בעם שבעים איש חמשים אלף איש ויתאבלו העם כי הפכה ה' בעם מכה גדולה: ויאמרו אנשי בית שמש מי יוכל לעמד לפני ה' ה' להים הקדוש הנה ואל מי נעלה מעלינו: וישלחו מלאכים אל יושבי קרית יערים לאמר השבו פלשתים את ארון ה' רדו העלו אותו אליכם:"

המכה שאנשי בית שמש הוכו - טעונה ברור. מה פשר המכה של "שבעים איש חמשים אלף איש", האם הוכו "שבעים איש" או האם הוכו "חמשים אלף איש"?

והאם יתכן בכלל שהעיר בית שמש היתה מסוגל להכיל אז בקרבה "חמשים אלף איש"? והרי הדבר נראה לא-מציאותי, וזו לשון הירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) בתרגום חופשי:

"אמר רבי יוחנן מגבת ועד אנטיפריס ששים ריבוא עיירות היו, הקטנה שבהן היא היתה בית שמש שכתוב בה 'וינד באנשי בית שמש כי ראו בארון ה'...' [חמשים אלף איש]: ואלו מרוח אחת היו (ה'חמשים אלף איש' האלו היו רק מצד אחד של העיר, הצד שהארון הגיע אליו) ואילו היום אם אתה מתבונן בעיר בית שמש אפילו חמשים אלף קנים היא אינה מסוגלת להכיל. אמר רבי חנינה קצפה (התכווצה) לה ארץ ישראל".

רבי יוחנן מתפלא כיצד "בית שמש" של אותה התקופה היתה מסוגלת להכיל כמות כה גדולה של אנשים. רבי חנינא יישב את התמיהה הזו ואמר: "קצפה (התכווצה) לה ארץ ישראל". אולם מדוע רבי יוחנן לא אמר זאת בעצמו? האם רבי יוחנן סבור שאפשר ליישב את הפליאה לגבי ה"חמשים אלף" באופן שלא יצריך לומר שארץ ישראל התכווצה?

בנוסף לקושי של ה"חמשים אלף", קיים קושי נוסף שגם הוא טעון ברור. והוא - מה היתה מחשבתם של אנשי בית שמש? כאשר הארון היה בארץ פלישתים הוא לא הבדיל בין הערים השונות שבארץ פלישתים - והיכה בכל אחת מהן. ואם כך צריך לברר, מדוע חקירתם של אנשי בית שמש הובילה למסקנה שצריך להעלותו ל"קרית יערים"? מדוע הם חשבו שארון הברית לא יפגע ב"יושבי קרית יערים"?

"חמישים" ו"קידוש השנה"

במאמר "שמחה ועצב בקרב בניא מלח" ובמאמר "אליהו והתפריט של האלמנה" התבאר שהמספרים שמוזכרים בתנ"ך הם גם בעלי משמעות סמלית, ולכן תיתכן סתירה בין מספרים שמוזכרים במקומות שונים בתנ"ך, והסתירה הזו היא מכוונת. המיוחד שבסתירה שבכתוב הזה היא שהיא נמצאת בכתוב עצמו, והכתוב עצמו אומר "דרשני".

רבי יוחנן ורבי סימון מיישבים את הסתירה הזו באמצעות הבאת המסורת שקידשו את השנה ב"בעלה". ולשיטתם, אנשי בית שמש התייחסו אל "בעלה=קרית יערים" כאל מקום שמתאים להשכנת הארון; מפני שהם הבינו, שהם - בבית שמש - טעו ולא קדשו את השנה, ואלו בקרית יערים קדשו את השנה. ו"קידוש השנה" קשור למספר "חמישים".

בתורה נאמר (ויקרא כה, י-יא)

"וקדשתם את שנת החמשים שנה... יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את זרקה".

שנת היובל מגיעה לאחר שבע מחזורים בני שבע שנים, שבהם בכל שנה שביעית שמטו את האדמה ולא זרעו ולא קצרו. השנה שקודמת לשנת היובל, היא השנה ה"ארבעים ותשע" מתוך המחזור, והיא שנת שמיטה שלא זרעו וקצרו בה. ולמרות זאת עם ישראל נצטווה שלא לזרוע ולא לקצור גם בשנה שבאה אחריה - בשנת היובל "שנת החמישים". השנה ה"חמישים" מפגינה בטחון מוחלט בקב"ה שיספק את צרכיהם של עם ישראל, שנת ה"יובל" מסמלת את ה"חרות" מהשעבוד לעול טרדות הפרנסה.

לפי הבנת רבי יוחנן ורבי סימון, הסיבה לעונש שבא על אנשי בית שמש מרומזת בכתוב: **"וּבֵית שֹׁמֵשׁ קְצָרִים קְצָרִים חֲטִיִּים בְּעַמְּקָ וַיִּשְׂאוּ אֶת עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ אֶת הָאָרוֹן וַיִּשְׁמְחוּ לְרֵאוֹתָּם"**. במסכת סוטה (דף לה, א) מובא שהארון היכה באנשי בית שמש, מפני ש"קוצרים ומשתחוים היו"; וביאר שם רש"י - שלא ביטלו ממלאכתם כדי לכבד את הארון. והדבר תמוה, מדוע אנשי בית שמש לא הפסיקו ממלאכתם כדי לחלוק כבוד לארון?!

מתבקש, שאנשי בית שמש היו סבורים שהקצירה שלהם היא מצווה - והיא שקולה כ"השתחויה" לארון; ולכן אין זה מן הראוי להפסיק אותה. אנשי בית שמש היו סבורים שכדי שהארון ישכון לבטח בתוך עם ישראל, ממלכת ישראל צריכה להיות מבוססת בארצה; והיא גם צריכה להיות בעוצמה כלכלית שתאפשר להם לעמוד בפני העוצמה של הפלשתים. ולשיטתם, אין זה הגיוני להפסיק את פעולת הקצירה לכבוד הארון, שהרי פעולת הקצירה מבססת את כלכלת עם ישראל, והיא זו שתבטיח את היציבות של הימצאות הארון בשטח ישראל. ולשיטתם - הקצירה עצמה מהווה אופן של ההשתחויה לארון.³ להשקפת העולם שלהם יש סימוכין גם באמרת חז"ל המפורסמת "אם הייתה נטיעה בתוך ידך, ויאמרו לך הרי לך המשיח, בוא ונטע את הנטיעה ואח"כ צא והקבילו" (אבות דרבי נתן נוסחא ב, לא). הנטיעה, וכן שאר המלאכות מקרבות את ביאתו של המשיח ומבססות את מלכותו, ולכן אין זה ראוי להפסיק באמצע עשייתן, ואפילו כדי להקביל את פניו.

רבי יוחנן ורבי סימון סבורים שהמספר הסותר והתמוה **"חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ"**, הוא מספר סמלי שנועד לרמז שהשקפת העולם של אנשי בית שמש התיירה להם קצירה למרות שזו היתה שנת ה"חֲמִשִּׁים" - שנת היובל. כשם שהם סברו שזו מצווה שלא להתבטל מן הקצירה שלהם עבור הארון, כך הם סברו שזו מצווה שלא להתבטל מן הקצירה שלהם עבור שמירת היובל. לפי שיטתם אדרבא, הקצירה שלהם מאפשרת את הגעת היציבות הכלכלית - שמתוכה תתאפשר שמירת השמיטות והיובלות.

ולפי שפת ה"סמלים" שקיימת באגדות חז"ל - חכמי העיר בית שמש החליטו שעדיין לא הגיע שלב הביניים בגאולה, עדין לא הגיע "חודש אדר" של הגאולה. ולפיכך, הם "עיברו את השנה" ומצאו דרך שתאפשר למשיח בן יוסף להמשיך בפעולותיו במלוא המרץ - מפני שזו הדרך שתביא "רפואה" לעם ישראל. אנשי העיר בית שמש הקדימו את אנשי לוד דורות רבים. וגם הם מכרו את שדותיהם לגויים למשך שנות השמיטה והיובל. וגם היו קוצרים את שדותיהם בתור השכירים של הגויים.

אך המכה שהארון היכה בס, גילה להם שדרכם לא היתה רצויה. בירושלמי (סנהדרין פ"ב ה"ד) נאמר **"וַיֵּן בְּעַם שְׁבַעִים אִישׁ"** - זו סנהדרין. רבי סימון סבור שה **"שְׁבַעִים אִישׁ"** שהוכו מילאו את תפקיד ה"סנהדרין" של העיר בית שמש. והם אלו שמצאו דרך שתאפשר לחקלאי העיר לקצור את שדותיהם גם בשנת "החמישים".

וכאשר חכמי העיר הוכו, אנשי בית שמש הבינו שהם טעו בדרכם. והרעיון של שנת "החמישים" שהיתה צריכה להיות שנה של שבייתה מהקצירה - היכה בליבם. - **"וַיֵּן בְּעַם שְׁבַעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם..."**

צריך לומר שהבתים מיהודה ואילו השדות מדן

רבי סימון אומר במסקנת דבריו - "צריך לומר שהבתים מיהודה ואילו השדות מדן". רבי סימון מגלה שיש אנשים בעלי אופי שונה. יש אנשי-בית ויש אנשי-שדה. יעקב אבינו היה "אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים", ואילו עשיו שנחשב לנחות ממנו היה "אִישׁ שָׂדֵה". ולשיטתו, התכונות הנפשיות האלו קיימות גם בתוך עם ישראל. שבט יהודה הם האנשים הנכבדים שנוטים מטבעם להתעסק בקודש - **"הִיָּתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁ"**. ואילו שבט דן נחשבים לנחותים שבשבטים⁴, ויעקב אבינו הוצרך לתמוך בס ולומר **"דָּן יָדִין עִמּוֹ כְּאֶחָד שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל"**. ורבי סימון מגלה שהבדלי האופי האלו מסבירים את הכתובים.

בתחילת המאמר התבאר שהערים בית שמש ובעֲלָה נמנות הן בנחלת יהודה והן בנחלת דן. ורבי סימון מגלה שהדבר נובע מהתכונות הנפשיות השונות של אנשי יהודה ושל אנשי דן. אנשי יהודה נוטים מטבעם להיות "אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים" - ולהתרחק מעבודות השדה ולהיות יושבי בתים; ואילו אנשי דן נוטים מטבעם להיות "אִישׁ שָׂדֵה". ולכן מסתבר שבני יהודה ובני דן חילקו בינם את השטח של שני הערים האלו, בדרך שתאים לתכונות האופי השונה שלהם. ולפיכך, ה"בתים" של הערים האלו היו שייכים ליהודה, ואילו השדות של הערים האלו היו שייכים לדן, ובני דן היו ה"עם שבשדות" של הערים האלו.

הפרשיה מדגישה שבאותה שנה לא היה ניכר ההבדל בין הפלישתים לבין אנשי בית שמש. הפרשיה קוראת לארץ פלישתים - **"שָׂדֵה פְּלִשְׁתִּים"**, והיא מדגישה שהארון עבר מאזור של "שדה" לאזור אחר של "שדה" - **"וְהַעֲגִלָה בָּאָה אֶל שָׂדֵה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית הַשֹּׁמֵשׁ"**.

מתבקש שבני דן ה"עם שבשדות" היו באים בכל ערב שמיטה ויובל אל חכמי העיר שלהם שהיו מיהודה - כדי ש"יעברו להם את השנה"; כלומר שימצאו עבורם דרך שתתיר להם לקצור את שדותיהם גם בשמיטה ויובל. והחכמים (בני יהודה) שהיו בבית שמש "עיברו את השנה". כלומר, הם התירו לבני דן שבבית שמש למכור את שדותיהם לגויים כדי שיוכלו לזרוע ולקצור בשמיטות ויובלות. ואלו החכמים בני יהודה שהיו ב"בעֲלָה" - לא התירו זאת. ובני דן "העם שבשדות" של "בעֲלָה" קבלו את הפסיקה הזו ו"קדשו את השנה".

ורבי סימון מגלה, שהמחלוקת שבין רבי יוחנן לבין רבי יהושע בן לוי, האם "עיבור השנה" (מציאת דרך שתתיר את העבודה גם בזמנים שראוי לעמול בהם בתורה) הוא מצווה או עבירה, היא מחלוקת קדומה. ואמנם רבי יהושע בן לוי החליט שצריך "לעבר את השנה" בלוד, וגם רבי יהודה הנשיא הסכים עמו. אך חכמי ישראל התייחסו אל תושבי העיר לוד כפי שחכמי העיר קרית יערים התייחסו לתושבי בית שמש. - הם התייחסו אליהם כאל אנשים "מתים". אנשים שאין הבדל בינם לבין הגויים.

חכמי העיר "קִרְיַת יַעֲרִים" היו ידועים בחשיבותם בקרב כל חכמי יהודה, והם היו נחשבים ל"יהודה שבתוך היהודה"; וכן מרומז בכתוב (שמואל ב ו, ב): "וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעַלְי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֶרֶוֹן הָאֵל־לֵהִים". והרמב"ן (ויקרא כא, ד) ביאר שהלשון "בְּעַלְי יְהוּדָה" מגלה שהם היו הנכבדים שבכל יהודה. גם אנשי בית שמש כיבדו את חכמי העיר בַּעֲלָה=קִרְיַת יַעֲרִים. וכאשר הארון היכה ב"שִׁבְעִים אִישׁ" שהיו את הסנהדרין שלהם; הם הבינו שהאידיאולוגיה שלהם לגבי הקצירה בשנת ה"חֲמִשִּׁים" הוכתה. והם חשו כאילו הם הוכו מכה של "חֲמִשִּׁים אֶלְפֵי אִישׁ". ולפיכך הם בקשו מ"יוֹשְׁבֵי קִרְיַת יַעֲרִים" שיבואו וייקחו מהם את ארון הברית ויעלו אותו אליהם.

ומה שארע בבית שמש - חזר אחרי דורות רבים בלוד. וחכמי ישראל האחרים התייחסו אל אנשי לוד שהיו סומכים על היתר המכירה (עיבור השנה) של רבי יהושע בן לוי כאל אנשים מתים. - "מעשה בעשרים וארבע קריות (קרונות) של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד, ונכנסה בהן עין רע ומתו כולם בפרק אחד."

ששים רבוא עיירות

דבריו של רבי סימון - "צריך לומר שהבתים מיהודה ואילו השדות מן" - מסבירים גם את תחילת דבריו המופלאים של רבי יוחנן שהובאו לעיל. רבי יוחנן אמר "מגבת ועד אנטיפריס ששים רבוא עיירות היו, הקטנה שבהן היא היתה בית שמש...". והדברים מפליאים!! האזור "מגבת ועד אנטיפריס" שנקרא בפי רבי יוחנן גם בשם "הר המלך"⁵ - הוא אזור הרי יהודה.⁶ וכיצד יתכן שהיו שם "ששים רבוא - עיירות"? והרי יוצאי מצרים שהיו "ששים רבוא - אנשים" קבלו את כל ארץ ישראל כדי שיוכלו להתיישב בה, ואם כך כיצד נדחקו "ששים רבוא - עיירות" בתוך חבל ארץ כה קטן?!

אלא שדברים אלו נאמרו במשמעות סמלית. "ששים רבוא" הוא מספר שמסמל את כלל ישראל;⁷ ורבי יוחנן מרמז להשקפת העולם שלפיה - כל אחד מ"ששים רבוא" מישראל ראוי להיות איש של "עיירות" כמו בני יהודה, ולא איש של "שדות" כמו בני דן. והוא חוזר בכך על הרעיון שמופיע בכמה מקומות בחז"ל ומרומז גם בדברי מר צמח גאון על "לויים בני משה ששים רבוא" ש"נתעסקו במלחמות ושכחו המשנה שלקחו מפי יהושע".⁸ והרעיון הזה התבאר כבר במאמר "[בני משה שמעבר לסמבטיון](#)".

בסיום המאמר חשוב להזכיר, שלמרות שרבי יוחנן התנגד להיתר המכירה שרבי יהושע בן לוי הנהיג בלוד, הוא לא התייחס לחכמים שחלקו עליו והנהיגו אותו כאל "רשעים", והוא הכיר בתוקף של הפסיקה שלהם. - וכפי שהתבאר כבר במאמר "[רועי הבקר והיתר המכירה](#)".

וגם דבריו של רבי יוחנן על "ששים רבוא עיירות" נועדו להדגיש צד מסויים שקיים באופן שורשי בכל אחד ואחד מעם ישראל, והם לא נועדו לבזות את ה"עם שבשדות". וידועים דברי חכמי ביבנה (ברכות דף יז, א):

"אני בריה וחברי בריה, אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה, אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי, ושמה תאמר: אני מרבה והוא ממעיט - שנינו: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים".

במאמר הבא נביא בעזהשי"ת את הדרך שבה התייחס רבי יהושע בן לוי ל"הוכחה" של רבי סימון.

¹ "רבי בעא מישרי שמיטתא..." (ירושלמי דמאי פ"א ה"ג)

² "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה" (פסחים דף ג, ב)

³ במסכת סוכה (דף נג, א) מובא שהאמורא לוי החווה קידה (השתחויה) והפך לצולע, ויש אומרים שהוא "הטיח דברים כלפי מעלה" ולכן הפך לצולע. במאמר "[הצליעה של לוי](#)" התבאר שחז"ל מרמזים שלוי יצא להביא את הגאולה על ידי פעולות מעשיות - ויש שרואים בכך "השתחויה" לרצון הבורא; אך יש שרואים בכך "צליעה", ויש שרואים בכך אפילו "הטחת דברים כלפי מעלה". הסוגיה במסכת סוטה (דף לה, א) משתמשת ביסודות האלו גם בהתייחסות לאנשי בית שמש, והיא מביאה שהם התייחסו אל ה"קצירה" שלהם כאל "השתחויה" כלפי הארון, אבל אפשר להתייחס אל ה"השתחויה" הזו כאל "הטחת דברים כלפי מעלה" ("... וחד אמר: מילי נמי אמור...").

⁴ וכן מבואר ברש"י (שמות לה, לד): "ואהליאב - משבט דן, מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים (משבט יהודה), לקיים מה שנאמר (איוב לד יט) 'ולא נכר שוע לפני דל'".

⁵ "בַּלַע אֶ-דָּנִי לֹא וְלֹא חָמַל אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב" - כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך". (גיטין דף נו, א)

⁶ "ר' שמעון אומ' לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה... אי זהו הר שלה זה הר המלך, שפלה שלה זה שפילות לוד, עומק שלה מעין גדי ועד יריחו". (תוספתא שביעית ז הלכה י.)

⁷ "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבּוֹ..." (במדבר יא, כא)

⁸ אוצר המדרשים (אייזנשטיין) אלדד הדני עמוד 21

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Israel

ישראל

תמוז תשנ"ד

מזוזה לחדר שצורף לחדר קיים

שאלה

במסגרת הרחבת הבתים בקיבוץ הרסו קיר והוסיפו חדר בעל שלושה קירות כדי להרחיב את החדר הקודם. בתפר שבין החדר הישן והקטע החדש שהוסיפו, 'הדביקו' חתיכות גבס כדי לכסות על מקום החיבור, כך שנוצר כמין 'צורת הפתח'.

- האם מצב כזה מחייב מזוזה בין שני חלקי החדר?

תשובה

אין חיוב מזוזה על מזוזת ה"תפר" שבין שני חלקי החדר, כל עוד נחשב הכול לחדר אחד, מאחר שצורת-הפתח שנשארה שם, איננה מיועדת ליצור חלוקה בין חדרים, אלא לכסות על מקום ה"תפר" ולשמור על יציבות התקרה¹. אך אם אמנם תוקם איזו מחיצה לרוחב אותו ה"תפר", כי אז תהיה אותה צורת-הפתח בגדר פתח העשוי לחלוקה, ודינה יהיה שונה.

¹ מנחות לג ע"ב בסוגיית אכסדרה ופצימין שעשויים לחיזוק התקרה. שו"ת "מנחת יצחק" (ח"ז סי' מג).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א' - ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים במקום 360 ₪ 300 ₪ (לחץ לקניה)